

Andrzej Kotecki

Muzeum Niepodległości w Warszawie

Zapis debaty

Stulecie Niepodległości Polski to rocznica wyjątkowa, dlatego trudno się dziwić, że obchody uświetniająca ten jubileusz przybrały różnorodne formy. Jedną z nich były liczne konferencje. Zaowocowały one publikacjami książkowymi, które utrwaliły te wydarzenia. Niektóre z nich zaplanowano jako cykl konferencji, których początek miał miejsce w latach poprzedzających rok jubileuszowy. Każda z nich poruszała zagadnienia związane z tym wydarzeniem historycznym, przedstawiając zarówno genezę, jak też przebieg wydarzeń i oczywiście efekt końcowy. Jedną z form tych przedsięwzięć naukowych i popularyzatorskich były debaty historyków. Organizowały je różne środowiska, w tym gronie nie zabrakło również Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej.

Przygotowania Kancelarii do jubileuszowych obchodów rozpoczęły się z dwuletnim wyprzedzeniem. Między 5 listopada 2016 roku a 14 czerwca 2018 roku odbyło się osiem debat tematycznych. Do udziału w każdej z nich zaproszeni zostali historycy, którzy w ich trakcie dyskutowali nad różnymi zagadnieniami związanymi z wydarzeniami, które przyczyniły się do odzyskania niepodległości.

Cykl tych debat zainaugurowało spotkanie w dniu 5 listopada 2016 roku. Jego data nie była przypadkowa. Tego dnia mijała okrągła, setna rocznica ogłoszenia przez Państwa Centralne Aktu 5 listopada, który miał stanowić obietnicę namiastki niepodległości – „Akt 5 listopada 1916 r. Prolog niepodległości?” – tak zatytułowanemu panelowi przewodniczył prof. Włodzimierz Suleja.

Kolejny temat, który zgromadzeni historycy poddali pod dyskusję w dniu 21 stycznia 2017 roku, to niezwykle istotne zagadnienie. Była nim

kwestia sprawy polskiej i polskiej niepodległości na arenie międzynarodowej. Hasło tego spotkania brzmiało „Drogi do Niepodległej – kontekst międzynarodowy”. Temat ten został wywołany niejako poprzednim spotkaniem. Akt 5 listopada musiał odbić się echem na forum międzynarodowym, tym bardziej, że jego koncepcja zakładała tworzenie Królestwa Polskiego na ziemiach zaboru rosyjskiego, a więc uderzała w interes jednego z państw Ententy.

Rozwinięciem tego zagadnienia było kolejne spotkanie, które zorganizowano w dniu 1 kwietnia 2017 roku pod hasłem „Nie tylko Dmowski i Paderewski. Polska akcja dyplomatyczna 1914–1918”. Tym razem temat odnosił się do działań polskich polityków na niwie międzynarodowej, na czele z Romanem Dmowskim i Ignacym Janem Paderewskim. Trudno było spodziewać się, by ktoś za nas, Polaków, zajmował się sprawą odrodzenia Ojczyzny, dlatego działający w Paryżu Roman Dmowski oraz cieszący się ogromną popularnością i poważaniem, szczególnie na kontynencie amerykańskim, Ignacy Jan Paderewski podjęli się tego zadania. Pomimo różnic w poglądach politycznych, obaj odłożyli swoje ambicje, przedkładając ponad nie interes narodowy. Działali wspólnie, a efektem było podpisanie przez nich w imieniu Rzeczypospolitej traktatu wersalskiego.

Trzy kolejne debaty zostały poświęcone zagadnieniom o charakterze militarnym. Był to bardzo ważny aspekt w kontekście odzyskiwania przez nasze państwo niepodległości. Pierwsza debata odbyła się 19 czerwca 2017 roku i została zorganizowana pod hasłem „Nie tylko Legiony... Czyn zbrojny 1914–1918”. Druga miała miejsce 20 października 2017 roku i nosiła tytuł „Przede wszystkim Legiony... Czyn zbrojny 1914–1918”. Jej kontynuacją i podsumowaniem była debata, która odbyła się 25 stycznia 2018 roku. Czyn zbrojny narodu polskiego to działania na wszystkich frontach. Obok Legionów to szeregi wszystkich armii zaborczych, zaś po zakończeniu działań wojennych żołnierze trafiali często do oddziałów powstańczych w Wielkopolsce i na Śląsku. Uczestniczyli również w konflikcie na południowej granicy z odradzającą się Czechosłowacją. I w końcu były też zmagania na wschodniej rubieży, czyli walki z podejmującą próbę wybicia się na niepodległość Ukrainą oraz Armią Czerwoną, która na bagnietach niosła na zachód czerwone sztandary rewolucji. Jak widać z powyższego, zgromadzone grono miało o czym dyskutować podczas tych trzech spotkań.

Równoległe z toczącymi się walkami na wschodzie i południu, odradzająca się Polska, trudem swoich obywateli musiała organizować swoją

państwowość – administrację, oświatę, bezpieczeństwo wewnętrzne, gospodarkę i wszelkie inne przejawy życia państwowego. Musimy w tym miejscu pamiętać, że należało scalić terytoria, które przez ponad sto lat znajdowały się pod władzą trzech różnych państw. Trzeba było więc ujednoczyć wszystkie aspekty życia, co wcale nie było proste, bo przecież obok strony formalnej, prawnej były jeszcze przyzwyczajenia i nawyki ludzi żyjących w danym systemie państwowym. I właśnie te zagadnienia, problemy budowy państwa stały się tematem debaty belwederskiej z dnia 5 kwietnia 2018 roku pod wspólnym tytułem „Wznoszenie zrębów państwa”.

Cykl omawianych spotkań zakończyła debata w dniu 14 czerwca 2018 roku. Tym razem poruszone zostało zagadnienie roli Kościoła w procesie odzyskiwania niepodległości – „Wkład Kościoła w odbudowę Niepodległości”. Podczas dyskusji podkreślano rolę, jaką odegrał on w latach niewoli i w tym ważnym dla narodu momencie, jakim było odzyskanie niepodległości. Przez minione stulecie Kościół wspierał naród w trudnych chwilach zrywów patriotycznych i klęsk powstań. Księża i zakonnicy również w tym przełomowym okresie byli z narodem, niejednokrotnie również na polach, gdzie toczyła się walka o niepodległość i to często w pierwszej linii. Nie można było więc w debacie o wydarzeniach sprzed stu lat pominąć i tego elementu historii.

Wszystkie zorganizowane debaty doczekały się utrwalenia w postaci wydawnictwa. Mogło się ono ukazać dzięki współpracy organizatora, czyli Kancelarii Prezydenta RP z Instytutem Pamięci Narodowej. Publikacja ta nie stanowi zbioru referatów przygotowanych na potrzeby konferencji czy artykułów dla wydawnictwa o charakterze jubileuszowym. Jest to zapis dyskusji prezentującej poglądy zaproszonych historyków. Czytelnik przy ich lekturze może czuć się nieco zawiedziony. Nie znajdzie w nim bowiem tekstów opatrzonych aparatem naukowym. Jest to zapis wyrażanych „na żywo” poglądów na temat omawianych wydarzeń historycznych. Oczywiście są one oparte na wiedzy posiadanej przez dyskutantów, którzy niejednokrotnie powołują się na publikacje naukowe zarówno swoje, jak i innych historyków. Taki żywy przekaz jest często bardzo interesujący dla odbiorców. Niewątpliwie jest to jeden ze sposobów popularyzacji wiedzy historycznej. Dobrze się więc stało, że dwuletni cykl debat organizowanych pod auspicjami Prezydenta RP doczekał się publikacji książkowej.

W tym miejscu należy jednak zwrócić uwagę na błąd o charakterze kronikarskim, jaki wkraść się do tego wydawnictwa. W przypadku debaty III

(s. 73) i IV (s. 107) zostały podane błędne daty wydarzenia. Dopiero ich weryfikacja w oparciu o informacje zamieszczone w Internecie umożliwia prawidłową lokalizację czasową, choćby dla potrzeb powyższej prezentacji. Ale czy każdy czytelnik ma być zmuszony do takiej weryfikacji? Nie jest to może istotny błąd merytoryczny, ale w wydawnictwie sygnowanym przez najwyższy urząd w państwie i przez tak poważaną instytucję, jaką jest Instytut Pamięci Narodowej tak prozaiczna pomyłka nie powinna mieć miejsca.

Pomijając ten błąd, który jest istotny z kronikarskiego punktu widzenia, wydawnictwo to należy ocenić pozytywnie. Każda publikacja historyczna, rzetelnie przygotowana, stanowi ważny element mający na celu popularyzację wiedzy historycznej, a w przypadku tak ważnego wydarzenia, jakim było odzyskanie niepodległości tym większego znaczenia nabierają tego typu wydawnictwa.

Andrzej Kotecki

Drogi do Niepodległej. Debaty Belwederskie 5 XI 2016–14 VI 2018. 100 lat z tysiąclecia, redakcja naukowa prof. dr hab. Włodzimierz Suleja, Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu, Warszawa 2018, ss. 310.